

FMB
FONDACIJA
MUHAREM BERBIĆ

DRUGA KONFERENCIJA MLADIH U BiH

FONDACIJA MUHAREM BERBIĆ

DRUGA KONFERENCIJA MLADIH U BIH

POLOŽAJ MLADIH U BIH

Za potrebe prikaza položaja mladih u BiH, sprovedena je analiza dostupnih istraživanja iz relevantnih izvora¹, a koja se bave problematikom mladih Bosne i Hercegovine.

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2013. godine, u Bosni i Hercegovini živi 773.850 mladih starosne dobi od 15 do 30 godina života odnosno 21,91% populacije čine mladi ljudi. S obzirom na sve veći broj odlazaka mladih, kao i nisku stopu nataliteta, bh. društvo sve više postaje društvo starih. U prilog tome govore i podaci o broju živorođenih, u odnosu na red rođenja u porodici, gdje je u periodu od 2007. do 2019. godine, znatno najveći broj onih koji imaju jedno ili dvoje djece, dok je veoma malih broj onih porodica sa četvero ili više djece. Također, mladi ljudi sve kasnije zasnivaju bračne zajednice po prvi put, te se ta starosna granica pomjerila za 2 godine, u odnosu na 2007. godinu. Prosječna starosna dob kada muškarci stupaju u brak je od 25. do 30. godine života, dok je za žene ta granica oko 25. godine života. Razlozi zbog kojih mladi sve kasnije zasnivaju bračne zajednice su najčešće usporeno socioekonomsko osamostaljivanje kao produkt produženog obrazovanja i otežanog zapošljavanja.

U oblasti obrazovanja glavni problemi sa kojima se mladi susreću su neusklađenost obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada, nedostatak praktične nastave u toku obrazovanja kao i očekivanja poslodavaca da imaju mlade,iskusne ljude, dok sistem ne pruža šansu za sticanje iskustva. Također, mladi nisu motivisani, niti dovoljno informisani, o prednostima volontiranja i volonterskog rada, kao prilike za stjecanje iskustva, znanja i vještina.

¹ Podaci su uzeti iz istraživanja: FES-a (Friedrich Ebert Stiftung), Agencije za statistiku BiH, Federalnog zavoda za statistiku i dr.

Stopa nezaposlenosti u populaciji općenito se u periodu od 2017. do 2019. godine smanjila sa 20.5% na 15.7%, međutim u populaciji mladih njih oko 63.9% je nezaposleno. S obzirom na to da se današnje društvo temelji na vrijednostima rada i zapošljavanja, nezaposleni, pogotovo mladi su ostavljeni po strani i predstavljaju marginaliziranu i stigmatiziranu populaciju. Pri izjašnjavanju o trenutnom zaposlenju skoro svaka treća mlada osoba navodi kako smatra da radi posao koji je ispod njihovih kvalifikacijskih sposobnosti, dok s druge strane s obzirom na nedostatak praktične nastave, mnogi mladi obavljaju poslove za koje nisu stekli adekvatno znanje i vještine tokom formalnog obrazovanja.

Svega 3% mladih izražava zadovoljstvo trenutnim političkim stanjem, dok većina naglašava kako nije zadovoljna, smatrajući da je nužno i moguće poboljšati trenutno stanje. Kada su u pitanju očekivanja mladih od države, oni uglavnom od države očekuju da im pruži jednak tretman i mogućnosti, kako bi oni sami sebi uspjeli stvoriti neku priliku i razviti svoj put.

Mladi, kao glavne razloge zašto odlaze iz Bosne i Hercegovine, navode: unaprjeđenje kvalitete života, bolja poslovna prilika, veća plata, bolje obrazovanje.

Prema podacima koje iznosi Agencija za statistiku BiH više od 290.000 bh. građana ima status osobe sa invaliditetom. Prema domaćim zakonima, taj status mogu ostvariti osobe sa urođenim ili stečenim oštećenjem sluha i/ili vida, fizičkim invaliditetom, intelektualnim poteškoćama, autizmom, te mentalnim i duševnim oštećenjima. Iako je Bosna i Hercegovina potpisnica UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, ova populacija još uvijek se u velikoj mjeri suočava sa poteškoćama prilikom ostvarivanja svojih prava, kao i svakodnevnim poteškoćama pri kretanju, komunikaciji sa drugima, obrazovanju i sl.

ANALIZA AKTIVNOSTI NA UNAPRIJEĐENJU POLOŽAJA MLADIH U BIH U 2020. GODINI

U skladu sa članom br. 4 Zakona o slobodi pristupa informacija BiH i FBiH, na adrese nadležnih institucija upućeni su zahtjevi za dostavu podataka, sa setom otvorenih pitanja

koji se odnose na mjere i aktivnosti koje su u okviru ovih vlada i njihovih nadležnosti razmatrane i/ili provođene, a koje se odnose na mlade i rješavanje problematike mladih. Zahtjevi su upućeni: Parlamentarnim skupštinama, Domovima naroda, Vladama i Skupštinama, Ministarstvima rada, Ministarstvima obrazovanja i Ministarstvima privrede.

Aktivnosti i mjere koje se odnose na mlade, a koje su razmatrane i usvojene na sjednicama svih nivoa vlasti, te koje su provođene u okviru Službi za zapošljavanje bile su uglavnom usmjerene na oblast obrazovanja, povećanja zaposlenosti mladih i rješavanje stambenog pitanja mladih. Potrebno je naglasiti da su aktivnosti svih nivoa vlasti, usljed pandemije, uglavnom bile usmjerene na rješavanje novonastale situacije, te je kao posljedica toga, budžet bio smanjen za mnoge oblasti koje se tiču mladih.

Aktivnosti u oblasti obrazovanja su se ogledale kroz sljedeće:

- Nastavljena su stipendiranja učenika i studenata koja su se provodila na kantonalnim i općinskim nivoima
- Izmjene i dopune zakona o predškolskom, osnovnom i srednjem vaspitanju i obrazovanju zbog nastupanja vanredne situacije izazvane pandemijom Covid 19.
- Podrška u organizaciji online nastave, opremanje škola dezinfekcionim sredstvima i dodatnom informatičkom opremom, edukacije nastavnika za korištenje digitalnih platformi za učenje, nabavka laptopa i informatičke opreme za učenike koji su u stanju socijalne potrebe i dr.
- Pružanje podrške inkluzivnom obrazovanju kroz angažovanje asistenata u nastavi
- Stipendiranje učenika koji se školuju za deficitarna zanimanja
- Značajnijih reformi u obrazovanju nije bilo

Aktivnosti koje su provođenje u cilju povećanja zaposlenosti mladih organizovane su kroz:

- Programe sufinansiranja prvog radnog iskustva i programe sufinansiranja samoozapošljavanja, a koji su provođeni u okviru službi za zapošljavanje.

- U okviru biroa rada nastavljene su aktivnosti na edukaciji mladih u pisanju CV-a i drugim vještinama potrebnim za povećanje konkurentnosti mlade osobe na tržištu rada.
- Programi obuke i prekvalifikacije mladih za deficitarna zanimanja

Kada je u pitanju rješavanje stambenog pitanja mladih, pokrenuti/nastavljeni su programi subvencioniranja rješavanja stambenog pitanja mladih kao i oslobađanje od poreza na nekretnine za mlade koji kupuju prvi stan.

Donesene mjere i aktivnosti koje su provođene u cilju poboljšanja položaja mladih u BiH, u osnovi su iste ili slične u cijeloj BiH. Nije bilo nikakvih ili je veoma malih broj onih mjera i/ili aktivnosti čija je realizacija bila usmjerena na identifikaciju i rješavanje problema koje mladi imaju na određenom području BiH, entitetu ili kantonu.

ZAKLJUČCI SA FOKUS GRUPA

Drugog dana Konferencije organizovane su četiri fokus grupe sa mladima na teme:

1. Kvalitet obrazovanja u BiH.
2. Prilike i izazovi osoba sa invaliditetom u BiH.
3. Zaposlenost i/ili nezaposlenost mladih sa fokusom na migracije.
4. Mladi i preduzetništvo – prilike za pokretanje biznisa i samozapošljavanje.

Iz navedenih fokus grupa proizašli su zaključci i preporuke za dalje djelovanje, a u cilju unapređenja položaja mladih u BiH.

Kvalitet obrazovanja u BiH

- Uvesti evaluaciju ustanova i osoblja u odgojno-obrazovnom sistemu.
- Povećati budžet za oblast obrazovanja i finansiranje projekata iz te oblasti kao što su mobilnost studenata, međunarodna razmjena studenata i dr.

- Smanjiti razlike/nejednakosti u raspodjeli sredstava između škola, zbog čega pojedine škole imaju potrebna sredstva za kvalitetno izvođenje nastavnog procesa, dok druge nemaju osnovna sredstva.
- Uvesti reforme obrazovnog sistema kroz smanjene teoretskog i povećanja praktičnog dijela u nastavi.
- Podsticati i promovisati primjere dobre prakse kako osnovnih i srednjih škola tako i visokoškolskih ustanova iz BiH, kroz dodjeljivanje priznanja takvim školama, i postavljanje standarda koje određena škola mora ispuniti kako bi postala jedna od članica „Škole dobre prakse“ („Škola dobre prakse“ je samo primjer kako bi se taj projekat/program mogao zvati, a to priznanje bi predstavljalo standard kojem bi trebale težiti sve škole, pri čemu bi se mjerio kvalitet obrazovanja, inovativnost nastavnog kadra, uspjeh učenika, opremljenost škole i dr.).
- Obrazovanje, nastavne planove i programe prebaciti u nadležnosti federalnog/državnog nivoa.

Prilike i izazovi osoba sa invaliditetom u BiH

- Podizanje opće svijesti o pravima osoba sa invaliditetom, teškoćama sa kojima se oni svakodnevno suočavaju, kako bi se opća društvena javnost upoznala sa ovom populacijom, razvila empatiju i osjećaj za drugačije, uklonila predrasude i dr.
- Raditi na programima osnaživanja roditelja djece sa teškoćama u razvoju, kako bi se oni lakše nosili i prihvatili stanje djeteta, te kroz koje će imati priliku da nauče kako da olakšaju svom djetetu i rade na razvoju njegovih potencijala.
- Raditi na uklanjanju stigmatizirajućih termina koji se koriste u opisivanju osoba sa invaliditetom, a koji su još uvijek prisutni kako kroz literaturu, tako i kroz javna obraćanja i dr.
- Uvesti asistente u nastavi u cijeloj BiH kao i personalne asistente za osobe kojima je potrebna cjelodnevna njega i/ili asistencija.

- Omogućiti veći pristup i prostor za uključivanje volontera u ustanove koje se bave odgojem i zbrinjavanjem osoba sa invaliditetom.
- Sistemski, kroz osnovno i srednjoškolsko obrazovanje, na časovima odjeljske zajednice imati tematske jedinice koje će za cilj imati upoznavanje sa potrebama i problemima sa kojima se suočavaju osobe sa invaliditetom u njihovim svakodnevnim aktivnostima.
- Uvesti stručne timove u škole, koji će uključivati i psihologa, defektologa, socijalnog pedagoga i dr. u cilju unapređenja inkluzivnog obrazovanja.
- Inkluzivni programi koji će biti usmjerni na stručno osposobljavanje osoba sa invaliditetom u skladu sa tržištem rada i njihovim mogućnostima.
- Programi i podsticaji za zapošljavanje i samozapošljavanje osoba sa invaliditetom.
- Regulisati jednakost prava za osobe sa urođenim i osobe sa stečenim invaliditetom.

Zaposlenost i/ili nezaposlenost mladih sa fokusom na migracije.

- Uvesti reforme obrazovnog sistema u cilju usklađivanja obrazovnog procesa sa tržištem rada.
- Podsticanje učenika za školovanje za deficitarna zanimanja kroz stipendije i sl.
- Omogućiti više praktičnog rada kroz formalni sistem obrazovanja.
- Urediti sistem bodovanja pri prijemu za određeni posao – kvalifikacije, prosjek ocjena, učešće u NVO sektoru, certifikati, vannastavne aktivnosti i dr.
- Priznati volontersko iskustvo u NVO sektoru kao radno iskustvo, po ugledu na prakse u nekim razvijenim zemljama da se volonterski sati pretvore u radne i podijele sa pola. npr. 3000 volonterskih sati jeste jednako 1500 radnih sati.
- Poticati i uvesti praksu „radno iskustvo za jedan dan“ tj. socijalni dan, takav primjer imamo u Ilijašu, i proširiti ga na sve gradove u BiH. Koncept je osmišljen da srednjoškolci i studenti imaju priliku da se iskušaju u radu u različitim društvenim segmentima za koja imaju interesovanja za rad kao npr. Za rad u općini, rad u medijima, rad kao novinar, rad u sportskim i kulturnim centrima i sl. Navedena

praksa se među srednjoškolcima pokazala pozitivnom a predstavlja i značajnu tačku sinergije među različitim institucijama jednog grada.

- Ne ukidati studentske zajmove i studentske kredite shodno na neophodnost istih za mlade ljude. Poboljšati sistem navedenog kako se isti ne bi ukidao.

Mladi i preduzetništvo – prilike za pokretanje biznisa i samozapošljavanje.

- Pružati više podrške za samozapošljavanje tj. poticaje za uspostavljanje obrta i preduzeća za mlade ali uz mentorsku podršku i edukaciju minimalno 6 mjeseci.
- Napraviti izmjene u Zakonu o radu prema kojem redovnim studentima nije omogućeno da istovremeno budu i zaposleni. Potrebno je urediti Zakon kako bi se omogućilo da studenti ipak imaju priliku za rad, na pola radnog vremena i sl., a koji će se uvažavati i uračunavati kao radno iskustvo, te koji će se istovremeno socijalno podržavati.
- Omogućiti studentima priliku da osnivaju i vlastite obrte i da istovremeno budu redovni studenti jer mnogi imaju već ideje, možda i neka sredstva ali moraju čekati završetak studija ili prelaziti na vandredan studij što im opet traži dodatne izdatke.
- Dati studentske poticaje za razvoje biznis ideja koja se kasnije mogu uspostaviti uz mentorsku podršku (pravnu, ekonomsku i ostalu potrebnu stručnu ekspertizu).